

Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень  
УДК 340:78/876

**Стратій Олексій Васильович**

*кандидат юридичних наук, асистент*

*Юридичний факультет*

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

**Stratii Oleksii**

*Candidate of Law Sciences, Assistant*

*Faculty of Law*

*Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

**Шевчук Андрій Васильович**

*кандидат юридичних наук, доцент*

*Юридичний факультет*

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

**Shevchuk Andrii**

*Candidate of Law Sciences, Associate Professor*

*Faculty of Law*

*Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

**ЮРИДИЧНЕ ПИСЬМО: КАТЕГОРИЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ Й  
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ  
LEGAL WRITING: CATEGORIZATION OF THE CONCEPT AND  
FEATURES OF USE**

*Анотація.* Статтю присвячено проблематиці юридичного письма в розрізі дефінітивного визначення змістовного наповнення окресленої категорії й витлумачення особливостей юридичного письма. Установлено, що юридичне письмо – це інструментарій, який використовується під час створення юридичних документів. Тоді як категорія «письмо»

характеризується багатозначністю. По-перше, письмо – це процес дії за значенням дієслова «писати». До нього близьке за значення вміння, здатність писати. По-друге, це офіційний документ. По-третє, це також прийоми створення літературно-мистецьких творів. Запропоновано авторське трактування терміну «юридичне письмом»: текст, підготовлений юристом, що має юридичний зміст, чи то діловий лист на півсторінки, багато сторінковий меморандум чи юридичний висновок, проект договору чи проект закону, процесуальний папір, призначений для подання до суду, чи інший документ. Зазначено, що нині існують різні класифікації видів юридичного письма. Для цілей даної роботи обрано класифікацію, в якій критерієм розмежування є, зокрема, цільова спрямованість документа, яка визначає тональність документа і спосіб подачі матеріалу. Ця класифікація не поширена в українській юридичній літературі, але може бути застосовна до наших правових реалій. Відповідно до неї метою документа може бути: аналіз питання; аргументація; регулювання. Головна особливість аналітичного юридичного письма – нейтральний аналіз правової ситуації чи проблеми. До аналітичного юридичного письма відносяться листи клієнтам, меморандуми, юридичні висновки, аналітичні матеріали, статті у юридичних журналах, монографічні праці. Другий різновид – аргументаційне письмо, у якому відстоюється якась певна позиція, захищаються інтереси однієї із сторін. Тут важливо переконати адресата у своїй правоті, чи правильності позиції автора тексту (або особи, яку автор тексту представляє). Третій різновид юридичного письма, значно відокремлений від двох попередніх з точки зору правил юридичного письма, становлять правовстановлюючі документи (наприклад, статутні документи юридичної особи), договори та нормативні правові акти.

**Ключові слова:** юридичне письмо, письмо, юридичний документ, юридична техніка.

**Summary.** Article has been devoted to the problems of legal writing in terms of the definitive identification of the content of the outlined category and the interpretation of the features of legal writing. It has been defined that legal writing – is the tool, which is used during the creation of legal documents. Whereas the category «writing» is characterized by polysemy. Firstly, writing – is the process of action due to the meaning of the verb «to write». Secondly, this is an official document. Thirdly, these are also methods of creating literary and artistic works. The proposed interpretation of the term «legal writing» by author is: the text prepared by a lawyer that has a legal content, or half-page business letter, hundred-pages memorandum or legal opinion, draft contract or draft law, procedural paper intended for submission to court, or other document. It has been mentioned that nowadays there are different classifications of types of legal writing. For the purposes of this work, a classification was chosen, in which the criterion for differentiation is, in particular, the target orientation of the document, which determines the tonality of the document and the way the material is presented. That classification is not spread in the Ukrainian legal literature, but it can be used for our legal realities. According to this, the purpose of document can be: analysis of the issue; argument; regulation. The main feature of the analytical legal writing – is neutral analysis of a legal situation or problem. The analytical legal writing contains letters to clients, memoranda, legal opinions, analytical materials, articles in legal journals, monographic works. The second variety – argumentation letter, in which a certain position is being defended, the interests of one of the parties are being protected. It is important to convince the addressee of his/her rightness, or the correctness of the position of the author of the text (or the person, which is presented by the author of the text). The third variety of legal writing, significantly differentiated from previous two from the point of view of legal writing, constitute legal documents (for example, statutory documents of a legal entity), contracts and normative legal acts.

**Key words:** legal writing, writing, legal document, legal technique.

**Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** Нині правила юридичного письма в нашій країні складаються спонтанно, поза як не базуються на традиціях минулого. Це багато в чому пояснює труднощі, з якими зустрічаються сучасні українські юристи, освоюючи навички письмової юридичної мови. Більш менш сформовані в Україні до початку ХХ ст. традиції юридичного письма були значною мірою втрачені після жовтня 1917 р. У Радянському Союзі традиційне юридичну письмо не включало спеціального курсу розвитку навичок писемного мовлення юриста. Студентам юридичних вишів не прищеплювали культуру юридичного листа. Майбутніх юристів не вчили писати просто, логічно, аргументовано та стилістично грамотно. Очевидно, передбачалося, що необхідні лінгвістичні знання були отримані у школі під час уроків української мови та літератури. На жаль, цього не завжди виявлялося достатньо. Адже більшість випускників не володіли систематичними, узагальненими знаннями у цій галузі. Більше того, немає спеціального курсу з техніки чи розвитку навичок юридичного письма в більшості українських юридичних ЗВО й сьогодні. Відповідно, відсутні навички юридичного письма у більшості сучасних випускників – юристів-початківців. За радянських часів письмовій мові юриста не приділяли особливої уваги, що не дивно. В цьому не було потреби. Мова права у нас традиційно трактувалася як мова закону чи мова нормативних актів. Якщо у програмі юридичної освіти (зазвичай у курсі теорії держави і права) приділялася увага юридичній мові, то йшлося лише про законодавчу техніку. Під юридичною технікою, зазвичай, розумілася сукупність правил і прийомів, які стосуються законотворчої діяльності.

Водночас, питання юридичної мови аналізувалися переважно через призму кримінально-правової проблематики. За такого підходу не доводилося говорити про специфіку юридичного письма в ширшому

ракурсі, що охоплює аспекти цивільного або, тим більше, приватного права, а отже, про особливості підготовки юридичних висновків, меморандумів, листів клієнтам – того, що становить значний обсяг роботи сучасного практикуючого юриста. Проте в сучасних реаліях ситуація дещо трансформувалась. Тому нині наукова спільнота звертає увагу на необхідність розвитку навичок юридичного письма майбутніх юристів й здійснює спроби витлумачення змістовного наповнення згаданого терміну.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** засвідчив значний інтерес дослідників до проблематики грамотного юридичного письма. Так, І. Биля [1] досліджував категорію «юридичне письмо» крізь призму виокремлення теоретичних основ використання нормотворчої техніки й витлумачення нормотворчої техніки як інструменту забезпечення системності законодавства [2]. Тоді як Ж. Дзейко досліджував законодавчу техніку в Україні (теоретико-історичне дослідження) й розглядав особливості юридичного письма [3]. У напрацюваннях А. Дутко відображені особливості застосування юридичного письма в процесі створення юридичних конструкцій та їх використання в законотворчій практиці України [4]. К. Костовська простежила особливості юридичної техніки й юридичного письма в письмових актах правозастосування в діяльності ОВС [5]. Своєю чергою М. Любченко здійснила цілісне дослідження юридичної термінології: поняття, особливості, види [6]. І. Онищук спрямував свою наукові пошуки на вивчення техніки юридичного письма в нормативно-правових актах [7; 8]. Окремі аспекти витлумачення категорії юридичне письмо віддзеркалені в правничій лінгвістиці [9]; юридичному документознавстві [10]; юридичній техніці конструювання норми права [11]. Водночас питання комплексного дослідження категоріального наповнення дефініції «юридичне письмо» й специфіки його застосування залишилось поза межами наукових розвідок сучасних дослідників.

Тому **мета статті** полягає в характеристиці категорії «юридичне письмо» й обґрунтуванні особливостей її використання в сучасній юридичній практиці.

**Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.** У загальному розумінні, юридичне письмо – це інструментарій, що використовується під час створення юридичних документів. Тоді як категорія «письмо» характеризується багатозначністю. По-перше, письмо – це процес дії за значенням дієслова «писати». До нього близьке за значення вміння, здатність писати. По-друге, це офіційний документ. По-третє, це також прийоми створення літературно-мистецьких творів. Кожне із наведених значень має безпосереднє відношення до юридичного письма.

Під юридичним письмом ми розумітимемо будь-який текст, підготовлений юристом, що має юридичний зміст, чи то діловий лист на півсторінки, стосторінковий меморандум чи юридичний висновок, проект договору чи проект закону, процесуальний папір, призначений для подання до суду, чи інший документ. У зв'язку з цим виникає запитання: у якому співвідношенні перебувають поняття «юридичне письмо» та «документ», з багатьма видами якого юристам часто доводиться мати справу? Слово «документ» також має кілька значень, кожне з яких, хоч і по-різному, має відношення до юридичного письма [1]. Нас цікавить значення, яке є найбільш широким розумінням дефініції «документ» і якого ми будемо дотримуватися в подальшій науковій роботі: «матеріальний носій даних (зокрема, папір) із записаною на ньому інформацією, призначений для її передачі в часі та просторі» [10, с. 35].

Тому у випадках, коли йдеться про текст, що має юридичний зміст та підготовлений юристом, слова «документ» та «юридичне письмо» будуть використані як взаємозамінні. Крім того, в автоматизованих інформаційно-пошукових системах під документом розуміють будь-який об'єкт, внесений



в систему. Відповідно, обговорюючи питання створення юридичного письма чи юридичного документа, матимемо на увазі не лише юридичний текст, створений юристом на паперовому носії, а й текст, який існує в електронному вигляді.

Примітно, що правила юридичного письма спочатку вироблялися лише у практичній діяльності. Розуміння того, що є юридичним письмом, формувалося поступово, у міру ускладнення юридичної дійсності. У процесі еволюції правил юридичного письма змінилася якісна характеристика прийомів, методів, способів ведення юридичної роботи, які входять в арсенал юридичного письма. Правила юридичного письма у різних правових сім'ях допомагають відповісти на такі питання як: формування судового прецеденту, використання закону в романо-германській правовій системі тощо.

Відомі різні класифікації видів юридичного письма. Для цілей даної роботи цікавить класифікація, в якій критерієм розмежування є, зокрема, цільова спрямованість документа, яка визначає тональність документа і спосіб подачі матеріалу. Ця класифікація не поширена в українській юридичній літературі, але може бути застосовна до наших правових реалій. Відповідно до неї метою документа може бути:

- 1) аналіз питання;
- 2) аргументація;
- 3) регулювання.

Перший різновид юридичного письма можна назвати *аналітичним*. Головна особливість аналітичного юридичного письма – нейтральний аналіз правової ситуації чи проблеми. До аналітичного юридичного письма відносяться листи клієнтам, меморандуми, юридичні висновки, аналітичні матеріали, статті у юридичних журналах, монографічні праці. Другий різновид – аргументаційне письмо, у якому відстоюється якась певна позиція, захищаються інтереси однієї із сторін. Тут важливо переконати

адресата у своїй правоті, чи правильності позиції автора тексту (або особи, яку автор тексту представляє).

Основною складовою такого юридичного письма є аргументація з того чи іншого питання. Більшість таких документів є процесуальними. Однак до цього різновиду відносяться не тільки папери, що надаються до суду або арбітражу, а й листи, прохання, клопотання, що направляються до виконавчих органів влади. Тому такий різновид юридичного письма можна умовно назвати аргументаційним. Юридичні документи часто бувають одночасно і аналітичними, і аргументаційними. Наприклад, ту частину процесуального паперу, що містить аналіз правової проблеми, можна, як правило, зарахувати до аналітичного юридичного письма. А юридичний висновок у тій частині, в якій воно містить аргументацію тієї чи іншої позиції, обґрунтування підходу до проблеми з певної точки зору, є прикладом аргументаційного юридичного тексту.

Третій різновид юридичного письма, значно відокремлений від двох попередніх з точки зору правил юридичного письма, становлять правовстановлюючі документи (наприклад, статутні документи юридичної особи), договори та нормативні правові акти. Мета даних документів – врегулювати існуючі чи складні правові відносини.

Слушною вважаємо думку І. Биля, що головне призначення юридичного письма полягає у навчанні майбутнього юриста навичкам виконання юридичної роботи [1, с. 10]. Сукупність прийомів, що використовуються під час створення документів, називається юридичною технікою. Вона дає можливість наблизити теорію права до практики, набути практичних навичок виконання юридичної роботи, визначитися з практичним ухилом у юридичній освіті. Юридична техніка є однією з найважливіших умов та засобів виправлення та попередження можливих юридичних помилок. Для будь-якого юриста у будь-якій країні світу надзвичайно важливо вміти писати ясно та чітко. Хоча в кожній мові є свої



особливості, мета юридичного письма залишається незмінною всюди: викласти правову інформацію таким чином, щоб вона була зрозуміла та її можна було застосувати практично.

Умовою успішної роботи юриста є не тільки досконале знання права, а й уміння застосовувати свої знання на благо конкретного клієнта. У перші роки професійної діяльності юристи переважно орієнтовані вдосконалення своїх знань у сфері законодавства та правових принципів. Однак у ході набуття досвіду практичної роботи вони також повинні навчитися грамотно викладати свої думки та застосовувати свої знання у конкретній ситуації.

**Висновки.** Отже, юридичне письмо – це будь-який текст, підготовлений юристом, що має юридичний зміст, чи то діловий лист на півсторінки, стосторінковий меморандум чи юридичний висновок, проект договору чи проект закону, процесуальний папір, призначений для подання до суду, чи інший документ. Відповідно до мети документа юридичне письмо може бути: аналітичне; аргументаційне; регульовальне. Головна особливість аналітичного юридичного письма – нейтральний аналіз правової ситуації чи проблеми. До аналітичного юридичного письма відносяться листи клієнтам, меморандуми, юридичні висновки, аналітичні матеріали, статті у юридичних журналах, монографічні праці. Другий різновид – аргументаційне письмо, у якому відстоюється якась певна позиція, захищаються інтереси однієї із сторін. Тут важливо переконати адресата у своїй правоті, чи правильності позиції автора тексту (або особи, яку автор тексту представляє). Третій різновид юридичного письма, значно відокремлений від двох попередніх з точки зору правил юридичного письма, становлять правовстановлюючі документи (наприклад, статутні документи юридичної особи), договори та нормативні правові акти.

**Перспективи подальших розвідок** у даному напрямку вбачаємо у вивченні особливостей техніка юридичного письма в реаліях сучасності.

## Література

1. Биля І.О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Харків, 2004. 20 с.
2. Биля-Сабадаш І.О. Нормотворча техніка як інструмент забезпечення системності законодавства. *Форум права*. 2010. №1. С. 24-33.
3. Дзейко Ж.О. Законодавча техніка в Україні (теоретико-історичне дослідження) : дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид наук. : спец. 12.00.01. Київ, Київський нац. ун-т ім Т. Шевченка, 2011. 539 с.
4. Дутко А. О. Юридичні конструкції та їх використання в законотворчій практиці України : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 176 с.
5. Костовська К.М. Особливості юридичної техніки письмових актів правозастосування в діяльності ОВС. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2012. №4. С. 25-31.
6. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види : монографія. Харків : ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ», 2015. 280 с.
7. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах : монографія. 2-ге вид., стер. Харків : Право, 2019. 226 с.
8. Онищук І. Техніка юридичного письма : понятійно-категоріальний апарат. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 87-94.
9. Правнича лінгвістика : навч. посіб] / Г. П. Проценко, Л. М. Шестопалова, О. Ф. Прохоренко та ін. ; за заг. ред. С. М. Гусарова. К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. 312 с.
10. Царьова І. В. Юридичне документознавство : навчальний посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 172 с.

11. Шутак І., Онищук І. Юридична техніка конструювання норми права. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. №2. С. 39-44.

### References

1. Bylia I.O. Teoretychni osnovy vykorystannia normotvorchoi tekhniky : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.01. Kharkiv, 2004. 20 s.
2. Bylia-Sabadash I.O. Normotvorcha tekhnika yak instrument zabezpechennia systemnosti zakonodavstva. *Forum prava*. 2010. №1. S. 24-33.
3. Dzeiko Zh.O. Zakonodavcha tekhnika v Ukraini (teoretyko-istorychne doslidzhennia) : dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora yuryd nauk. : spets. 12.00.01. Kyiv, Kyivskyi nats. un-t im T.Shevchenka, 2011. 539 s.
4. Dutko A. O. Yurydychni konstruktsii ta yikh vykorystannia v zakonotvorchii praktytsi Ukrainy : monohrafiia. Lviv : Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 2013. 176 s.
5. Kostovska K.M. Osoblyvosti yurydychnoi tekhniky pysmovykh aktiv pravozastosuvannia v diialnosti OVS. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnohouniversytetu vnutrishnikh sprav. Serii yurydychna*. 2012. №4. S. 25-31.
6. Liubchenko M. I. Yurydychna terminolohiia : poniattia, osoblyvosti, vydy : monohrafiia. Kharkiv : TOV «VYDAVNYTsTVO PRAVA LIuDYNy», 2015. 280 s.
7. Onyshchuk I. I. Tekhnika yurydychnoho pysma v normatyvno-pravovykh aktakh : monohrafiia. 2-he vyd., ster. Kharkiv : Pravo, 2019. 226 s.
8. Onyshchuk I. Tekhnika yurydychnoho pysma : poniatiino-katehorialnyi aparat. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2013. № 3 (74). S. 87-94.

9. Pravnycha linhvistyka : navch. posib] / H. P. Protsenko, L. M. Shestopalova, O. F. Prokhorenko ta in. ; za zah. red. S. M. Husarova. K. : PALYVODA A. V., 2010. 312 s.
10. Tsarova I. V. Yurydychne dokumentoznavstvo : navchalnyi posibnyk. Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, 2017. 172 s.
11. Shutak I., Onyshchuk I. Yurydychna tekhnika konstruiuvannia normy prava. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*. 2013. №2. S. 39-44.